

ПРАВОВА ПРИРОДА НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ В ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІЙ ВЛАСНОСТІ

LEGAL NATURE OF UNFAIR COMPETITION IN THE INTELLECTUAL PROPERTY

Кронда О.Ю.,

*асистент кафедри інтелектуальної власності
юридичного факультету*

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті автором розглянуто правову природу недобросовісної конкуренції щодо інтелектуальної власності шляхом узагальнення наукових поглядів різних учених. Проаналізовано положення нормативно-правових актів щодо недобросовісної конкуренції та виділені її особливості. На підставі проведеного дослідження сформульовані пропозиції щодо змін у законодавстві.

Ключові слова: правова природа, недобросовісна конкуренція, конкуренція, ознаки недобросовісної конкуренції.

В статье автором рассмотрена правовая природа недобросовестной конкуренции относительно интеллектуальной собственности путем обобщения научных взглядов различных ученых. Проанализированы положения нормативно-правовых актов относительно недобросовестной конкуренции и выделены ее особенности. На основании проведенного исследования сформулированы предложения по изменениям в законодательстве.

Ключевые слова: правовая природа, недобросовестная конкуренция, конкуренция, признаки недобросовестной конкуренции.

In the article an author is consider legal nature of unfair competition in intellectual property by generalization of scientific looks of different scientists. Position of normatively-legal acts is analysed in relation to an unfair competition and her features are distinguished. On the basis of undertaken a study the set forth suggestions are to the changes in a legislation.

Key words: legal nature, unfair competition, competition, signs of unfair competition.

Постановка проблеми. Конкуренція завжди була однією з головних умов господарської діяльності. Загалом конкуренція позитивно впливає на економіку держави та на самих суб'єктів господарської діяльності. Завдяки конкуренції підвищується якість товарів та послуг, створюються товари з використанням нових технологій тощо.

Проте суб'єктам господарювання інколи вигідніше скористатись діловою репутацією конкурента, ніж напрацювати власну, чи випустити свій товар, водночас скопіювавши відому торгову марку. Такі правопорушення належать до сфери недобросовісної конкуренції. Сама ж недобросовісна конкуренція негативно впливає на економіку держави.

Суб'єктам господарювання необхідні чіткі гарантії та механізми, що спрямовані на підтримання справедливих та рівних для всіх учасників ринку умов господарської діяльності та конкуренції. Вищезазначені правила встановлює держава шляхом видання нормативно-правових актів у відповідній сфері або самі суб'єкти господарювання певними діями можуть створити звичай ділового обороту.

З кожним роком в Україні стає більше порушень щодо об'єктів інтелектуальної власності у сфері захисту від недобросовісної конкуренції. Сьогодні кількість та дієвість нормативно-правових актів у відповідній сфері, на перший погляд, є достатньою й ефективною. Але наявні проблеми щодо захисту від недобросовісної конкуренції об'єктів інтелектуальної власності свідчать про те, що деякі положення чинного законодавства суперечать одне одному та подекуди лише фрагментарно регулюють важливі питання.

Науково-теоретичним проблемам недобросовісної конкуренції присвячено праці таких учених: О. Бакалінської, В. Гайворонського, Л. Гукасян, В. Грибанова, В. Єременка, Г. Знаменського, В. Качаліна, Н. Корчака, В. Котюка, В. Мамутова, І. Побірченка, О. Підпригори, М. Портера, Г. Пронської, Н. Саніахметової, С. Шкляра, В. Щербини, Р. Щокіна, Ф. Хайска й інших.

Правовими питаннями в контексті захисту від недобросовісної конкуренції інтелектуальної власності цікавилися такі провідні вчені: Г. Андрощук, О. Безух, Ю. Бошицький, О. Джуринський, Ю. Капіца, А. Кодинець, І. Кривошеїна, В. Макода, О. Мельниченко, Ю. Носік, О. Сергєєв, Д. Серьогін та ін.

Актуальність теми дослідження визначається необхідністю вдосконалення правового регулювання недобросовісної конкуренції у сфері інтелектуальної власності, яке потребує теоретичного осмислення та наукового дослідження всієї системи правового регулювання в зазначеній області, а також напрацювання на цій основі рекомендацій та пропозицій.

Мета статті полягає у розгляді поняття та загальних особливостей недобросовісної конкуренції щодо інтелектуальної власності, виокремленні основних ознак недобросовісної конкуренції, проведенні аналізу стану чинного законодавства, що дозволить сформулювати пропозиції стосовно його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. З кожним роком інтелектуальна власність стає все більш цінним активом для суб'єкта господарювання, як в Україні, так і у світі. Тому надійний захист інтелектуальної

власності від проявів недобросовісної конкуренції є запорукою успіху та безпеки бізнесу. Інтелектуальна власність є рушійною силою, яка позитивно впливає на розвиток не тільки підприємств, а і держави загалом.

Відповідно до річного звіту Антимонопольного комітету України за 2016 р., вищезазначеним органом припинено 276 порушень Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції». За 75 порушеннями ухвалено рішення про накладення штрафних санкцій, за 201 – дій, що містили ознаки порушень, які припинено відповідно до наданих суб'єктам господарювання рекомендацій [1]. Сума накладених штрафів досягла майже 5 млн грн.

Якщо проаналізувати річний звіт Антимонопольного комітету за 2017 р., то в зазначеному році кількість таких порушень була приблизно однаковою, а сума накладених штрафів за звітний період становила майже 50 млн грн [2]. Зважаючи на те, що сума штрафних санкцій за останній рік перевищила дані за попередній рік майже в 10 разів, спостерігається тенденція до скоєння суб'єктами господарювання більш тяжких правопорушень.

Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», недобросовісною конкуренцією є будь-які дії в конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності [3]. Зазвичай до звичаїв ділового обороту відносять такі, що склались та широко застосовуються в будь-якій сфері правила поведінки, що не передбачені законодавством. У чинному українському законодавстві зі звичаями ділового обороту пов'язуються загальні положення про договори. Проте в практичній діяльності важко довести свою правоту посиланням на торгові та чесні звичаї. Такі правила ніким не затверджуються, що призводить до суб'єктивного тлумачення норм. Навіть більше, під час розгляду справи в суді необхідно чітко визначити звичай як правило поведінки, довести його існування та визначити його зміст. Як приклад варто навести судову справу між компанією «Е.І. Дюпон де Немуренд Компані» та Антимонопольним комітетом України (далі – АМКУ) про визнання частково недійсним рішення останнього. У своєму рішенні АМКУ визнав дії вищезазначеної компанії такими, що порушують ст. 1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», зокрема вказав, що дії компанії суперечать торговим чесним звичаям у підприємницькій діяльності. Справа неодноразово розглядалася судами різних інстанцій, та все ж таки дане рішення АМКУ було скасоване у зв'язку з тим, що АМКУ не зазначив конкретних правил, торгових або інших чесних звичаїв у підприємницькій діяльності, що були порушені позивачем, не встановив їхнього змісту та не навів доказів існування таких правил як звичаю [4].

У ч. 2 ст. 1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» зазначена відсилка до інших норм даного Закону, які і визначають конкретні склади правопорушень. Перелік таких складів правопорушень є невичерпним.

Паризька конвенція про охорону прав промислової власності в п. 2 ст. 10-bis визначає, що актом недобросовісної конкуренції вважається будь-який акт конкуренції, що суперечить чесним звичаям у промислових і торговельних справах. Зауважимо, що обидва вищезазначені визначення майже ідентичні.

У науковій літературі, присвяченій проблемам недобросовісної конкуренції, остання визначається як порушення, що підлягає забороні. Недобросовісні методи боротьби між конкурентами, тобто недобросовісна конкуренція, відомі ще в рабовласницькому та феодальному суспільстві.

У своєму дисертаційному дослідженні О. Джурицький обґрунтував тезу, що історія розвитку правових досліджень у сфері недобросовісної конкуренції в Україні складається із трьох етапів: дореволюційного, радянського і сучасного [5, ст. 6].

До дореволюційного етапу (до 1917 р.) належать доробки таких відомих науковців, як А. Камінка, В. Шретер, Г. Шершеневич та ін. До радянського періоду (з 1917 р. до набуття Україною незалежності 1991р.) належать праці таких учених, як: О. Жидков, І. Іванов, Ю. Свядосц та ін. До сучасного етапу дослідження проблем недобросовісної конкуренції (з 1991 р. по сьогоднішній день) належать роботи таких науковців, як: Г. Азоева, О. Безух, Л. Біла, А. Варламова, О. Городова, Л. Гукасяна, І. Дахно, В. Дозорцев, В. Єрьоменко, О. Жидков, М. Залесська, І. Іванов, Ю. Касьянов, В. Коваль, С. Кондратовська, Н. Корчак, Н. Круглова, С. Кузьміна, І. Нойффер, С. Парашук, Н. Саніахметова, Л. Семенова, Д. Серьогін, К. Тот'єв, Р. Фатхутдинов, Н. Фонарьова, Д. Хохлова, І. Шуміла, А. Юданова й ін. [5, ст. 6].

В. Шретер зазначав, що «уже в Середньовіччі, в епоху панування цехового ладу та феодальних регалій, у тісних рамках дозволеної конкуренції, за порівняно нечисленності суперників, гонитва за покупцем іноді спричиняла застосування прийомів недобросовісних як щодо публіки, так і щодо конкурентів» [6, ст. 1].

Один із найавторитетніших американських дослідників конкурентного права Р. Кальман визначає недобросовісну конкуренцію як делікт особливого роду, порушення правил боротьби, порушення права кожного конкурента жадати від інших конкурентів, щоби вони діяли відповідно до правил конкуренції [7, ст. 33].

Ю. Касьянов недобросовісною конкуренцією вважає змагальність незалежних суб'єктів господарювання на ринку з метою отримання будь-яких переваг шляхом формування негативної думки споживача щодо товару своїх конкурентів чи формування думки споживача стосовно свого товару, що не відповідає дійсності [8, ст. 32].

Українські вчені також вивчали поняття недобросовісної конкуренції. Так, І. Дахно зазначає, що недобросовісну конкуренцію варто розуміти як усі види нечесного і шахрайського суперництва в комерційній діяльності [9, с. 282].

Н. Саніахметова у своєму дослідженні зазначає, що недобросовісна конкуренція – порушення

правил поведінки, які склалися, широко застосовуються в підприємств та визнаються підприємцями як обов'язкові ділові норми, що завдає шкоди відносинам добросовісної конкуренції і свободи в підприємницькій діяльності [10, с. 169].

О. Безух у своєму авторефераті визначає недобросовісну конкуренцію як антиконкурентні дії суб'єктів господарювання чи бездіяльність, пов'язані з порушенням чинного законодавства, торгових правил та звичок, прав на інтелектуальні продукти, вимог добропорядності і справедливості шляхом вчинків, здатних зашкодити підприємству, продукції або діяльності конкурента, увести громадськість в оману, дискредитувати конкурента [11, ст. 3]. Вищенаведене визначення, на нашу думку, достатньою мірою розкриває суть недобросовісної конкуренції. Але вважаємо, що замість словосполучення «прав на інтелектуальні продукти» доцільніше було б вживати формулювання «прав на об'єкти інтелектуальної власності».

На сайті Антимонопольного комітету України міститься також визначення недобросовісної конкуренції, відповідно до якого недобросовісна конкуренція – це порушення правил поведінки, які склалися, широко застосовуються в підприємстві та визнаються підприємцями як обов'язкові ділові норми, що завдає шкоди відносинам добросовісної конкуренції і свободи в підприємницькій діяльності [12].

У результаті проведеного аналізу визначення недобросовісної конкуренції в нормативно-правових актах та на доктринальному рівні можна зазначити, що визначення, яке міститься в ч. 1 ст. 1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», є неповним. А вищенаведені доктринальні визначення є більш повними, зазначають основні ознаки недобросовісної конкуренції та розкривають її суть через форми вираження. За законодавчим визначенням недобросовісною конкуренцією є будь-які дії в конкуренції, що суперечать чинному законодавству, торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності. Проте не зазначено, що такі дії також не мають суперечити положенням норм чинного законодавства. Тому пропонуємо ч. 1. ст. 1 Закону України викласти в такій редакції: «Недобросовісною конкуренцією є будь-які дії в конкуренції, що суперечать

нормам чинного законодавства, торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності, щодо прав на об'єкти інтелектуальної власності, що здатні спричинити замішання стосовно підприємства, продукції або діяльності конкурента, увести громадськість в оману, дискредитувати конкурента».

На основі вищезазначеного пропонуємо виокремити такі ознаки недобросовісної конкуренції:

- активні дії;
- метою недобросовісної конкуренції є здобуття переваг у господарській діяльності;
- суб'єктами недобросовісної конкуренції є суб'єкти господарювання, тобто господарські організації та фізичні особи-підприємці, які є конкурентами. Проте в такому ланцюгу відсутня фігура споживача, якого також стосуються правопорушення через недобросовісну конкуренцію. Споживач не є конкурентом, проте він – учасник ринкових відносин. Споживач майже прирівняний до суб'єктів, що конкурують, за обсягом наданих прав у сфері захисту від недобросовісної конкуренції. Отже, поняття недобросовісної конкуренції охоплює не тільки відносини між конкурентами, але і недобросовісні дії, які негативно впливають на споживачів;
- конкурентні дії розглядаються як правопорушення, якщо вони суперечать не тільки положенням нормативно-правових актів, але і звичаям ділового обороту, вимогам добропорядності, розумності та справедливості;
- у результаті таких дій конкурентам можуть бути спричинені збитки або завдана шкода їхній діловій репутації. Самих збитків може і не бути, достатньо навіть потенційної загрози завдання таких збитків чи шкоди діловій репутації.

Висновки. З огляду на вищезазначене, пропонуємо ч. 1. ст. 1 Закону України викласти в такій редакції: «Недобросовісною конкуренцією є будь-які дії в конкуренції, що суперечать нормам чинного законодавства, торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності, щодо прав на об'єкти інтелектуальної власності, що здатні спричинити замішання стосовно підприємства, продукції або діяльності конкурента, увести громадськість в оману, дискредитувати конкурента».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Річний звіт Антимонопольного комітету України за 2016 р. URL: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=133712>.
2. Річний звіт Антимонопольного комітету України за 2016 р. URL: <https://drive.google.com/file/d/1Zp-gojNksXXfkf9rTtGMm4fQxf50jb27/view>.
3. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 7 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80>.
4. Рішення Господарського суду міста Києва від 23 жовтня 2009 р. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/6464520>.
5. Захист від недобросовісної конкуренції (цивільно-правовий аспект): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2010. 18 с.
6. Шретер В. Недобросовестная конкуренция. СПб., 1914. С. 167.
7. Конкурентне право: захист від недобросовісної конкуренції / Г. Андрощук, С. Шкляр; Нац. акад. правових наук України, НДІ інтелектуальної власності та ін. К.: Юстініан, 2012. 471 с.
8. Касьянов Ю. Проблемы российского антимонопольного законодательства. *Законодательство и экономика*. 2000. № 6. С. 37.
9. Дахно И. Англо-русский словарь по интеллектуальной собственности. К.: ВИРА-Р, 1997. 384 с.
10. Саниахметова Н. Правовая защита конкуренции в предпринимательстве Украины. Одесса, 1998. 244 с.
11. Безух О. Захист від недобросовісної конкуренції у сфері промислової власності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Донецьк, 2001. 20 с.
12. Антимонопольний комітет України: офіц. веб-сайт. URL: <http://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/publish/article/84521>.